

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: pasts@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

12.08.2025. Nr. 1-22.1/2438

Pēc pievienotā saraksta

Par Eiropas Cilvēktiesību tiesas

2024. gada 24. oktobra spriedumu lietā

Rutule pret Latviju

2024. gada 24. oktobrī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) trīs tiesnešu komiteja pasludināja spriedumu lietā *Rutule pret Latviju*¹ (turpmāk – Spriedums), atzīstot, ka ir noticis Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8. pantā (tiesības uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību) garantēto tiesību pārkāpums. ECT secināja, ka iesniedzējai netika nodrošinātas procesuālās garantijas informācijas aizsardzībai, kuru viņa iegūst savas profesionālās darbības – juristes pakalpojumu sniegšana – ietvaros. ECT konstatēja, ka izskatāmajā lietā nebija nodrošināta aizsardzība pret patvaļīgu iejaukšanos iesniedzējas profesionālajā darbībā, pārstāvēt personas civillietās.

Iesniedzējas dzīvesvietā kriminālprocesa ietvaros tika veikta kratīšana un izņemts viņas dators, kuru iesniedzēja kā juridisko pakalpojumu sniedzēja izmantoja darba vajadzībām. Kriminālprocess tika ierosināts par iespējamu dokumentu viltošanu, viltotu dokumentu izmantošanu un krāpšanu. Izmeklētājs ierosināja veikt kratīšanu iesniedzējas dzīvoklī, kur viņa sniedza juridiskos pakalpojumus. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa atļāva izdarīt kratīšanu, atļaujot izņemt dažādus dokumentus, kā arī elektroniskos datu nesējus, kas varētu tikt izmantoti noziedzīga nodarījuma pierādīšanā. Iesniedzēja norādīja, ka izņemtajā datorā tika glabāta arī ar konkrēto kriminālprocesu nesaistīta un konfidenciāla informācija par visiem klientiem, kuriem iesniedzēja bija sniegusi juridisko palīdzību, līdz ar to kratīšana un viņai piederošā datora izņemšana novedusi pie valsts nesamērīgas iejaukšanās viņas tiesībās uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību. Iesniedzējai nebija piekļuves informācijai, kas saistīta ar viņas profesionālo darbību, gandrīz trīs mēnešus.

ECT Spriedumā atsaucās uz vispārējiem principiem par kratīšanas tiesiskumu no tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību viedokļa, atgādinot, ka, vērtējot to, vai iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību ir pieļaujama un pamatota, ir jāņem vērā tas, vai iejaukšanās pamats bija noteikts likumā, vai iejaukšanās īstenota leģitīma mērķa dēļ un vai tā ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā, proti, tā ir samērīga. Izskatāmajā lietā netika apstrīdēts tas, ka iejaukšanās pamats bija noteikts likumā un tā bija īstenota leģitīmu mērķu dēļ, taču bija strīds par to, vai šī iejaukšanās bija samērīga. Izvērtējot samērīgumu, ECT secināja, ka, atļaujot kratīšanu iesniedzējas dzīvoklī, izmeklēšanas tiesnesis lēmumā norādīja tikai to, ka krimināllietas materiālos esošā

¹ Rutule pret Latviju (iesniegums Nr.58195/16), 2024. gada 24. oktobra spriedums. Sprieduma kopsavilkums pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunums/eiropas-cilvektiesibu-tiesa-pasludina-spriedumu-lieta-rutule-pret-latviju>.

informācija rada aizdomas, ka iesniedzējas dzīvoklī varētu atrasties lietas un elektroniskās ierīces, kurām varētu būt nozīme noziedzīgā nodarījuma pierādīšanai. ECT konstatēja, ka izmeklēšanas tiesnesis lēmumā nav norādījis, kas krimināllietas materiālos pamato šādu secinājumu, ne arī pamatoja to, kādēļ kratīšana ir nepieciešama. Turklāt, ECT ieskatā, izmeklēšanas tiesnesis atļauju izdarīt kratīšanu formulējis nenoteikti, nenosakot kritērijus, pēc kuriem varētu izvērtēt to, vai dokumentiem un lietām var būt nozīme noziedzīgā nodarījuma pierādīšanai, kas tādējādi noteiktu robežas tam, kādas lietas izmeklētāji būtu tiesīgi izņemt. Tāpat ECT uzsvēra, ka iesniedzēja ir juriste un izņemtais dators, kā arī tajā esošā informācija, bija nepieciešama, lai iesniedzēja varētu turpināt savu profesionālo darbību, sniedzot juridisko palīdzību. Taču, lai gan tika izveidota un iesniedzējai izsniegta datorā esošās informācijas kopija, netika paskaidrots tas, kādēļ šāda kopija izsniegta tikai trīs mēnešus pēc datora izņemšanas.

ECT atzina, ka, lai gan vispārīgi izmeklēšanas tiesneša atļauja īstenot kratīšanu ir uzskatāma par procesuālo garantiju informācijas, kuru iesniedzēja kā juriste iegūst savas profesionālās darbības ietveros, aizsardzībai, konkrētajā gadījumā nedz izmeklētāja ierosinājumā, nedz izmeklēšanas tiesneša lēmumā netika norādīts vai ņemts vērā tas, ka iesniedzēja ir juriste. Lai gan izmeklēšanas tiesnesim, izmeklētājam un prokuroram šis fakts bija zināms, tam netika piešķirta nekāda nozīme. Tādēļ ECT atzina, ka ir pārkāptas iesniedzējas tiesības uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību.

Izvērtējot Spriedumā konstatēto problemātiku Tieslietu ministrijas pastāvīgajā Kriminālprocesa likuma darba grupas sēdē, tika secināts, ka ir svarīgi uzlabot pašreizējā regulējuma piemērošanu praksē, veicinot ECT Spriedumā izdarīto secinājumu izpratni kompetentajās iestādēs ar mērķi novērst Konvencijas 8. pantā garantēto tiesību pārkāpumu atkārtēšanos.

Ievērojot minēto, aicinām iepazīties un ņemt vērā ECT Spriedumā izdarītos secinājumus par procesuālajos dokumentus iekļaujamo ziņu apjomu, kas nepieciešams, lai nodrošinātu personas, pie kuras tiek veikta kratīšana, tiesības uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību, tajā skaitā:

- lēmumā par kratīšanu norādīt konkrēti, kāda krimināllietas materiālos esošā informācija pamato aizdomas, ka kratīšanas vietā varētu atrasties objekti, kuriem ir nozīme konkrētajā kriminālprocesā, kā arī pamatot kratīšanas nepieciešamību;

- lēmumā par kratīšanu konkrēti formulēt atļauju izdarīt kratīšanu, nosakot kritērijus, pēc kuriem varētu izvērtēt to, vai dokumentiem un lietām var būt nozīme noziedzīgā nodarījuma pierādīšanai, kas tādējādi noteiktu robežas tam, kādus objektus izmeklēšanas darbības veicējam ir tiesības izņemt;

- procesa virzītāja ierosinājumā par kratīšanu un izmeklēšanas tiesneša lēmumā par kratīšanu norādīt un ņemt vērā apstākļus, kuriem var būt nozīme, vērtējot iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību pieļaujamību, pamatotību un samērīgumu (Spriedumā izskatītajā gadījumā izmeklētāja un izmeklēšanas tiesneša lēmumā bija svarīgi norādīt un ņemt vērā apstākli, ka iesniedzēja ir juriste, līdz ar to izņemtajā datorā tika glabāta arī ar konkrēto kriminālprocesa nesaistīta un konfidenciāla informācija par visiem klientiem, kuriem iesniedzēja bija sniegusi juridisko palīdzību, turklāt iesniedzējas piekļuve šai informācijai ir nepieciešama viņas profesionālajai darbībai).

Tieslietu ministrija aicina šīs vēstules adresātus šo informāciju izplatīt visiem tiesnešiem, prokuroriem, izmeklētājiem un citām atbildīgajām amatpersonām.

Apkārtraksts ir publicēts arī Tieslietu ministrijas mājaslapā (<https://www.tm.gov.lv/lv/kriminaltiesibas> – “Nozares politika” - “Krimināltiesības” – “Metodiskie materiāli” - “Apkārtraksti”) un ir pieejams jebkuram interesentam.